

Arhiivindusprogrammi 2020-2023 seletuskiri

Sisukord

Tulemusvaldkond <i>riigivalitsemine</i>	1
1. Programmi taust ja vajalikkuse põhjendus	1
2. Programmi eesmärk ja mõõdikud.....	2
3. Programmi meetmed ja tegevused.....	2
3.1. Meede 1: Ühiskonna dokumentaalse mälu kestlik säilitamine, kasutamine ning kodanike õiguste tõendamine	2
4. Programmi tegevuste eeldatav mõju läbivatele teemadele.....	3
5. Programmi juhtimiskorraldus.....	4

Tulemusvaldkond *riigivalitsemine*

1. Programmi taust ja vajalikkuse põhjendus

Avaliku teabe hindamise, arhivaalide kogumise ja säilitamise, neile juurdepääsu võimaldamise, nende kasutamise korraldamise ja vastutuse nende kasutamiskõlbmatuks muutmise ja hävitamise eest, ning Rahvusarhiivi ja kohaliku omavalitsuse arhiivi tegevuse alused sätestab arhiiviseadus.

Rahvusarhiiv kogub ja säilitab avalikke ülesandeid täitvate asutuste ja isikute arhivaale, kokkuleppel omanikuga ja võimaluste olemasolul ka eraõiguslikke arhivaale. 2019. aastal paiknevad Rahvusarhiivi arhivaalid seitsmes hoones, kus on hoiul ca 9,5 milj säilikut (sh fotod ja helid) ning lisaks ca 35 000 nimetust filmidokumente. Kaasaegsetes ja nõuetele vastavates arhiivihoonetes (Rakvere, Valga, Tallinna Madara tänava ning Tartu Nooruse ja Vahi tänava hooned) säilitatakse 89% Rahvusarhiivi arhivaalidest.

1. veebruaril 2017 avatud Noora, Rahvusarhiivi uhiuus peahoone Tartus, parandas hüppeliselt arhivaalide säilitustingimusi. Riigihalduse vaates on ülimalt positiivne, et taastus arhiivi võimekus asutustelt dokumente vastu võtta, lõppes aastaid kestnud olukord, kus vaba hoidlapind puudus. Kasutuse valdkonnas rakendati mitmeid uudseid töökorralduslikke ja tehnilisi lahendusi, mis muutsid klienditeeninduse kiiremaks ja paremaks. Noora on muutnud kogu organisatsiooni kompaktsemaks ja ka nähtavamaks.

Arhiivindusprogrammi 2020-2023 prioriteetid on:

- Arhiiviväärtusliku digitaalse teabe kogumine ja digitaalsele arhiiviainesele juurdepääsu tagamine;
- Rahvusarhiivi Tallinna hoone rajamine.

Programmi kitsamad 2020. aasta prioriteetid on:

- Rahvusarhiivi Tallinna hoone (Tõnismägi 2/Enda 3) projekteerimine;
- Dokumendipärandi massdigiteerimisprojekti alustamine ning foto- ja filmipärandi massdigiteerimisprojektide ettevalmistamine.

2020. aasta prioriteetid ja vastavad tegevused toetavad programmi üldisi prioriteete.

2. Programmi eesmärk ja mõõdikud

Programmi eesmärk on ühiskonna dokumentaalse mälu kestlik säilitamine, kasutamine ning kodanike õiguste tõendamine.

Mõõdik	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
				sihttase				
Arhiivimoodustajate (asutuste) arv, kes on Rahvusarhiivile üle andnud digitaalarhivaale	5	8	9	Täpsustub 2020				
Nõuetekohastes hoidlates säilitatavate arhivaalide osakaal Rahvusarhiivis, % <i>Koguhulk 2018 lõpu seisuga 9 493 598 arhivaali</i>	79	85	89	89	89	89	89	89
Arhivaalide kättesaadavus veebis, miljonit kujutist	15,7	18,5	19,5	20,5	20,5	20,5	20,5	20,5

3. Programmi meetmed ja tegevused

3.1. Meede 1: Ühiskonna dokumentaalse mälu kestlik säilitamine, kasutamine ning kodanike õiguste tõendamine

Meetme eesmärk: Arhiiviväärtusega (püsiva väärtusega) teabe väljaselgitamine, selle riiklikule säilitamisele vastuvõtmine, nõuetekohane säilitamine ning dokumentaalse kultuuripärandi kasutamise võimaldamine.

Meetme vastutaja: Rahvusarhiiv

Meetme sihtrühm: Avalikke ülesandeid täitvad asutused; kultuuri- ja ajaloo väärtusega eraõiguslike dokumentide valdajad, kodanikud.

Meetme tegevused

Tegevus 1.1: Arhivaalide kogumine, säilitamine ja nende juurdepääsu tagamine

Tegevuse kirjeldus ja tulemus: Tegevusega kaetakse arhiiviseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud arhiivinduse valdkond. Arhiiviseadus sätestab muuhulgas alused dokumentide hindamiseks, arhivaalide kogumiseks ja säilitamiseks, neile juurdepääsu võimaldamiseks, nende kasutamise korraldamiseks ning Rahvusarhiivi ja kohaliku omavalitsuse arhiivi (avalike arhiivide) tegevuse alused.

Tegevuse peamised väljundid:

Mõõdik	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
				sihttase				
Arhiivipedagoogilistes tegevustes osalenute arv (inimest aastas)	x	1202	1758	2000	2000	2000	2000	2000
Rahvusarhiivi virtuaalse uurimissaali külastuste arv (mln korda)	0,8	1,15	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Rahvusarhiivi teadus-publikatsioonide arv (tk. aastas)	7	6	9	7	7	7	7	7

Varemkasutatud mõõdikutest on programmist välja jäetud „Arhiivimoodustajate (avalikke ülesandeid täitvad asutused, kelle tegevuse käigus võib tekkida arhiiviväärtusega dokumente) osakaal, kelle põhitegevuse dokumendid on hinnatud, %“, kuna ülesanne on täidetud (tulemus 100% lähistel). Lisatud on uus mõõdik, mille jälgimine parandab arhiivipedagoogiliste tegevuste tõhusust Rahvusarhiivis. Noora ja teiste majade avamine nii üldhariduskoolide kui ülikoolide õppuritele on arhiivipedagoogika suunda Rahvusarhiivis jõuliselt arendanud.

Rahvusarhiivi täisfunktsionaalse digitaalarhiivi toimimise tagamine

Tegevuse kirjeldus ja tulemus: Tegevusega kindlustatakse erinevat tüüpi digitaalsete arhivaalide sujuv vastuvõtt Rahvusarhiivi, digitaalarhiivi digitaalse sisu täienemine (digiteerimine), digitaalse säilitamise spetsiifikat arvestav nõuetekohane ja kaasaegne säilitamine ning arhiivikasutajate muutuvatele ootustele vastav juurdepääs.

Programmi tegevuste kvaliteedi ja jätkusuutlikkuse tagamiseks on tekkinud vajadus iga-aastaselt vähemalt 200 000 € osas seni tehtud investeeringute töös püsimiseks ja uuendamiseks ning vajalike soetuste teostamiseks. Samuti on oluliselt kasvanud püsikohustuste finantsiline vajadus seoses uute tegevustega (ühisloome projektid) ning erinevate andmebaasidega, mille ülesandeks on digitaalse ainese vastuvõtmine, säilitamine ja kasutusse andmine.

Kultuuripärandi massdigiteerimine

Tegevuse kirjeldus ja tulemus: Projektis (2018-2023 kultuuripärandi digiteerimise tegevuskava) osaleb Rahvusarhiiv kolme alamtegevusega: 1) dokumendipärandi digiteerimisel „Jäägem eestlasteks aga saagem ka eurooplasteks (1860-1920)“ planeeritakse digiteerida 5 443 760 lk arhiivimaterjale; 2) fotopärandi osas „Eesti fotopärandi digimine (klaas- ja filminegatiivid)“ planeeritakse mahtu 676 600 foto ulatuses; 3) filmipärandi osas „Kroonikafilmid 1914-1991“ ja „Tallinnfilmi digiteerimata filmipärand“ planeeritakse digiteerida 250 tunni ulatuses.

Rahvusarhiiv vajab projektides osalemiseks ühekordselt lisavahendeid materjalide digiteerimise ettevalmistamiseks. Vajadus sisaldab nii filmide puhastusmaterjale, erimaterjale puhastatud ja ettevalmistatud materjali edasiseks säilitamiseks peale digiteerimist, kui ka ajutise tööjõu palkamiseks vahendeid.

Arhiivipedagoogika

Kirjeldus ja tulemus: Arhiivipedagoogika on tegevuste kogum, millega kavandatakse ja viiakse ellu arhiivipedagoogika programme Rahvusarhiivi neljas punktis Tallinnas ja Tartus. Tulemusena nähakse ette rikastada üldharidus- ja kõrgkoolide ajalooõpetust arhiiviallikatest pärineva teabega, kasvatada tulevasi arhiivikasutajaid, populariseerida arhiivikogusid ja tegevusvaldkondi ning tõsta ühiskonna arhiiviteadlikkust.

Tegevus 1.2: Arhivaalide säilitustingimuste parandamine

Tegevuse kirjeldus ja tulemus: Tegevusega viiakse Rahvusarhiivis säilitatava dokumentaalse pärandi säilitustingimused nõuetele vastavaks, kindlustades selle püsiva säilitamise. Peale Rahvusarhiivi uue peahoone Noora kasutuselevõttu 2017. aastal kasvas nõuetekohastes hoidlates säilitatavate arhivaalide osakaal 58%-lt ligikaudu 89%-le. Allesjäänud nõuetele mittevastavad säilituspinnad asuvad valdavalt Rahvusarhiivi Tallinna hoidlates Maneeži 2/4 ja filmiarhiivi Ristiku tn. 84 hoones.

Tegevuse tulemusena paranevad eelkõige Rahvusarhiivis säilitatava filmi-, foto- ja helipärandi säilitustingimused ning väheneb risk nende kahjustumiseks.

4. Programmi tegevuste eeldatav mõju läbivatele teemadele

Läbivad teemad	Programmi mõju läbivate eesmärkide saavutamisel
Võrdsed võimalused	Positiivne: Programmis toodud rahvusarhiivi digitaalarhiivi üks väljund on mitmekülgse sisuteenuse pakkumine kõikidele arhiivikasutajatele sõltumatult soost, vanusest ja rahvuslikust kuuluvusest. Sama kehtib ka <i>off-line</i> arhiivide kasutamisel uues rahvusarhiivi peahoones Noora.
Regionaalareng	Positiivne: Programmi baasil pakutavad ning uuenevad avalikud teenused ja sisuteenused on kasutatavad asukohast sõltumatult, tasakaalustades nii piirkondlikke erinevusi.
Infoühiskond	Positiivne: Programmis nimetatud rahvusarhiivi digitaalarhiivi tööriistad soodustavad senisest tõhusamat IKT lahenduste kasutamist digitaaldokumentide arhiveerimisel avalikus sektoris.
Riigivalitsemine	Positiivne: Avalikke ülesandeid täitvad asutused ja organisatsioonid teavad täpselt, millisel osal nende loodud teabest on arhiiviväärtus ning saavad ülejäänud

Läbivad teemad	Programmi mõju läbivate eesmärkide saavutamisel
	osa teabe haldamisele kulutada minimaalset vajalikku ressursi. Nimetatud asutused ja organisatsioonid saavad väärtusliku digitaalse teabe rahvusarhiivile üle anda võimalikult varakult, vähendades nii digitaalinfo säilitamisega kaasnevaid kulusi. Rahvusarhiivi peahoone Noora valmimisega on vähenenud kogu avaliku sektori halduskoormus paberarhiivaalide hoidmisel asutustes. Täielikult toimiv rahvusarhiivi digitaalarhiiv saab uueneva sisu baasil pakkuda olemasolevate avalike teenuste kõrvale uusi ja uudseid sisuteenuseid.
Keskkonnahoid ja kliima	Positiivne: Programmis kirjeldatud tegevused digitaalarhiivi toimimiseks aitavad edendada digitaalset dokumendi- ja infohaldust avalikus sektoris, minimeerides paberipõhise asjaajamise ja dokumendivahetuse vajalikkust.

5. Programmi juhtimiskorraldus

Programmi rakendamist juhib Rahvusarhiiv.

Programmis seatud mõõdikute seiramise ja saavutamise eest vastutab Rahvusarhiiv.

Programmi täitmise kohta antakse aru igal aastal. Aastaruande projekti koostab Rahvusarhiiv koos programmi täiendamise eelnõuga, lõplik aruanne kinnitatakse ning esitatakse Rahandusministeeriumile ja Riigikontrollile hiljemalt 31. maiks.

Programm avalikustatakse Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehel.